

دانشگاه زنجان
دانشکده مهندسی

پروژه کارشناسی

موضوع: بررسی انواع روش های پایش وضعیت ترانسفورماتور قدرت

استاد رهنما:

جناب آقای دکتر اوجاقی

دانشجو و محقق:

بهرام نوری ۹۳۴۴۵۲۳۳

سال ۹۷-۹۸

پدر و مادرم

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگی

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این

سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است

به پاس قلب‌های بزرگشان که فریادرس است و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می‌گراید

و به پاس محبت‌های بی‌دریغشان که هرگز فروکش نمی‌کند.

دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان
 زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان
 دانشکده مهندسی گروه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق دانشگاه زنجان:

فصل اول: کلیات پایش وضعیت ترانسفورماتور.....

۱-۱) مقدمه..... ۲

۲-۱) علل خرابی ترانسفورماتور..... ۶

۱-۲-۱) علل الکتریکی..... ۱۰

۲-۲-۱) علل الکترومغناطیسی..... ۱۱

۳-۲-۱) علل عایقی..... ۱۲

۴-۲-۱) علل حرارتی..... ۱۲

۵-۲-۱) علل شیمیایی..... ۱۲

۳-۱) پایش وضعیت ترانسفورماتور..... ۱۲

۴-۱) لزوم اتوماسیون پایش دائم..... ۱۴

۱-۴-۱) لزوم پایش دائم از دیدگاه عمر ترانسفورماتور..... ۱۵

زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان

۲-۴-۱) لزوم پایش دائم از دیدگاه مالی..... ۱۶

۱-۲-۴-۱) هزینه حمل و نقل..... ۱۷

۲-۲-۴-۱) هزینه تعمیرات اساسی..... ۱۸

۳-۲-۴-۱) هزینه تست‌های دوره‌ای..... ۱۸

۴-۲-۴-۱) هزینه‌های بی‌برقی..... ۱۸

۵-۱) پارامترهای قابل سنجش در ترانسفورماتور..... ۱۹

۶-۱) مدل پیشنهادی برای پایش دائم و برخط ترانسفورماتورهای شبکه..... ۲۲

فصل دوم: روش‌های پایش وضعیت ترانسفورماتور با کمیت‌های فیزیکی (حرارت و ارتعاش).....

۱-۲) تحلیل وضعیت و مانیتورینگ وضعیت ترانسفورماتور..... ۲۷

زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان

- فصل چهارم: روش پایش وضعیت ترانسفورماتور با تحلیل گازهای محلول در روغن ترانسفورماتور..... ۶۵
- ۴-۱ (۱) روغن ترانسفورماتور..... ۶۶
- ۴-۱-۱ انواع روغن های ترانسفورماتور..... ۶۷
- ۴-۱-۲ ویژگی های روغن های عایق ترانسفورماتور..... ۶۸
- ۴-۱-۳ مشخصات فیزیکی و شیمیایی روغن..... ۶۹
- ۴-۱-۴ مقایسه انواع روغن های ترانسفورماتور..... ۷۰
- ۴-۱-۵ ایجاد گاز در ترانسفورماتور..... ۷۲
- ۴-۱-۶ عوامل ایجاد گاز در داخل روغن ترانسفورماتور..... ۷۲
- ۴-۱-۷ مکانیزم تشکیل گاز..... ۷۴
- ۴-۱-۸ انواع روش های آزمایش گازهای محلول در روغن..... ۷۷
- ۴-۲ آنالیز گازهای محلول در روغن (DGA)..... ۷۸
- ۴-۲-۱ خطاهای قابل تشخیص توسط DGA..... ۷۹
- ۴-۲-۲ ارزیابی ارتباط گازها و خطاها..... ۷۹
- ۴-۲-۳ مراحل جذب گازهای موجود در روغن توسط دستگاه گاز کروماتوگراف..... ۸۰
- ۴-۳ روش های مختلف تحلیل گازهای محلول در روغن..... ۸۲
- ۴-۳-۱ روش غلظت گازهای محلول در روغن..... ۸۲
- ۴-۳-۲ روش گازهای کلیدی IEEE..... ۸۳
- ۴-۳-۳ روش های دورنبرگ و راجرز..... ۸۴
- ۴-۴ روش استاندارد IEC 60599..... ۸۶
- ۴-۴-۱ نسبت های اساسی گاز روش استاندارد IEC 60599..... ۸۷

پایان نامه کارشناسی

فصل اول:

کلیات پایش وضعیت

ترانسفورماتور

1-1) مقدمه

مانیتورینگ وضعیت ترانسفورماتور (CM) امری لازم برای افزایش قابلیت اطمینان و دستیابی به مدیریت عملیاتی بهینه است. برآورد اطلاعات حاصل از پایش وضعیت، تشخیص خطا در مراحل اولیه پیشرفت را فراهم می‌سازد و سبب تعمیر در این مراحل و وضعیت می‌گردد. قابلیت اطمینان شبکه‌های توزیع با استفاده از سیستم‌های

مانیتورینگ خودکار ترانسفورماتورهای توزیع و قدرت افزایش می‌یابد. اپراتورهای انتقال برق و سیستم‌های توزیع به تشخیص خطاهای اولیه در تجهیزات الکتریکی توجه دارند که سبب افزایش طول عمر تجهیز می‌شوند. برخی

از این خطاها در چرخه عادی اورهال تشخیص داده می‌شوند در حالی که برخی از این خطاهای اولیه توانایی گسترش داشته و سبب ایجاد مشکلات زیادی پیش از چرخه اورهال می‌گردند. تشخیص بسیاری از خطاها در تجهیزات

الکتریکی میسر نیست و خصوصاً در خطاهای حاصله پیش از چرخه عادی اورهال این تشخیص به مراتب کم‌تر است.

ترانسفورماتورها مهم‌ترین تجهیز در سیستم قدرت می‌باشند و این اهمیت به دلیل تأثیر آنها بر سهم عمده‌ای از صنایع نیروگاهی و یا بر روی مصرف‌کنندگان خانگی است. یکی از روش‌های تشخیص خطاهای عمده ترانسفورماتور استفاده از تکنیک‌های CM است. تمرکز CM بر روی کارکرد و بهبود اهداف مخصوص تجهیزات است که این کار

را با به دست آوردن اطلاعات و اصلاح تکنیک‌های جدید برای پیش‌بینی روند تمایلات تجهیز مانیتور شده انجام می‌دهد و عملکرد فعلی آن را نیز ارزیابی می‌کند.

تکنیک CM مزیت‌های زیادی دارد که این مزایا به گونه زیر قابل ذکر می‌باشند:

- سبب کاهش هزینه‌های اورهال^۱ می‌شود که این امر به واسطه تشخیص خطاهای اولیه و جلوگیری از رشد و تبدیل آنها به مشکلات بزرگ‌تر حاصل می‌گردد.

- سبب محدودسازی شکست‌های مخرب می‌گردد که به کیفیت منبع و ایمنی افراد تأثیر می‌گذارد.

- سبب محدودسازی شدت صدمات وارده می‌شود و باعث حذف و کاهش فعالیت‌های تعمیراتی متعاقب می‌گردد.

دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان

- توانایی شناسایی دلایل اصلی شکست را دارد و سبب فراهم سازی سیستم تشخیص خطای مطلوبی می گردد.

- با استفاده از مانیتورینگ یکپارچه وضعیت تمامی تجهیزات مهم، توانایی فراهم سازی اطلاعاتی در مورد چرخه زندگی نیروگاه را دارد.

- سبب افزایش عمر باقی مانده تجهیز می گردد.
- سبب بهبود توان اضافه باری تجهیز می شود.

از سوی دیگر موانعی نیز در برابر تکنیک های CM وجود دارند که این مشکلات و موانع را می توان به طور زیر بیان کرد:

- هزینه اضافی سیستم که به واسطه افزودن سنسورهای مانیتورینگ و مدارات اضافی و سیستم کنترل حاصل می شوند.

- افزایش پیچیدگی پیش بینی وضعیت و سیستم مانیتورینگ کلی
- نیاز به سیستم های پردازشگر سرعت بالایی برای پردازش اطلاعات و تصمیم گیری دارد. همچنین به حافظه مناسبی برای اطلاعات پایگاه داده نیاز دارد.

سیستم CM بایستی به گونه ای باشد که تمامی این وظایف را عمل کند. هزینه آن بایستی در مقایسه با هزینه های شکست و اورهال کم تر باشد ولی در عین حال نتایج آن بایستی قابل فهم باشند.

در گذشته روش اورهال زمان محور به عنوان استراتژی اورهال اصلی بکار گرفته می شد. اورهال زمان محور از بسیاری از شکست ها جلوگیری می کرد ولی سبب خاموشی های غیر ضروری می شد و هنوز حوادث غیرمنتظره ای در فواصل بین هر دو فعالیت اورهال رخ می داد. با استفاده از CM، نیروی انسانی و زمان و هزینه صرفه جویی می شود. CM به اپراتورها امکان اطلاع یابی از وضعیت تجهیزات را می دهد و زمان و چگونگی اورهال را نیز مشخص

می کند. بنابراین نیروی انسانی و هزینه و خاموشی های غیر ضروری کاهش می یابد. البته بایستی به تشخیص دقیق نیز اشاره داشت زیرا که تشخیص اشتباه در هر حالت سبب هزینه می گردد و تشخیص بدبینانه نیز سبب سرمایه گذاری غیر ضروری برای تعمیر یا جایگزین سازی تجهیز می گردد. البته بایستی از تشخیص خوش بینانه نیز

دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان

دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان دانشکده مهندسی گروه برق آزمایشگاه پروژه برق دانشگاه زنجان

اجتناب کرد که باعث خرابی‌های غیرمنتظره و هزینه‌های بسیار بالایی می‌گردد. به‌طور کلی شکست‌های ترانسفورماتور به سبب دلایل و شرایط مختلفی رخ می‌دهد که بدین صورت می‌توان دسته‌بندی کرد:

✓ هرگونه فشار حاصل از قطع برق ناشی از اشکالات در سیستم برق که به ترانسفورماتور مورد استفاده در شبکه وارد می‌شود (مثل صدمات سیم‌پیچی، خرابی تپ چنجر)

✓ مشکلاتی که نیازمند حذف ترانسفورماتور برای برگشت به بخش تعمیر تأسیسات را دارد و یا نیازمند تعمیر میدانی گسترده‌ای است (مثل تولید گاز زیاد، وجود رطوبت سطح بالا)

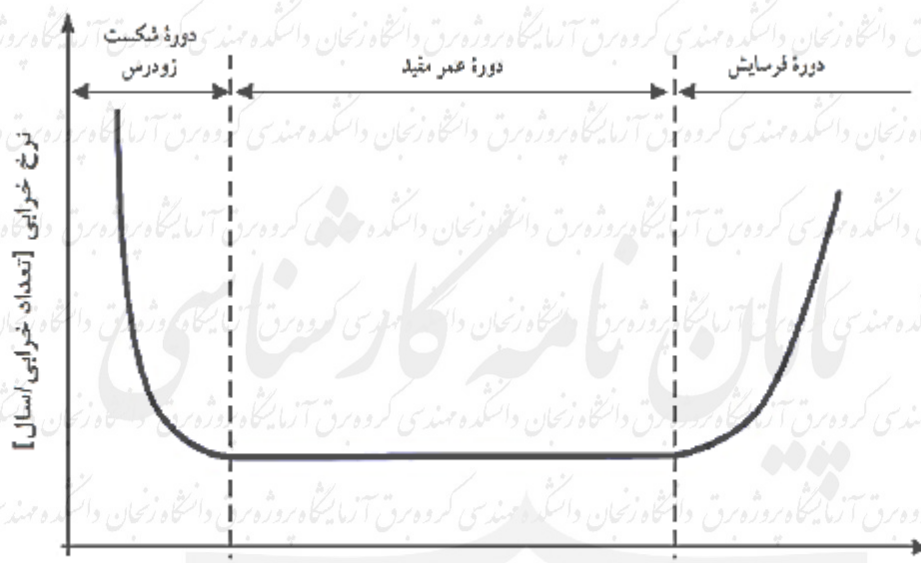
دلیل خرابی می‌تواند خارجی یا داخلی باشد. جدول ۱-۱ دلایل عمده خرابی‌ها را نشان می‌دهد:

جدول ۱-۱: عوامل معمول خرابی‌های ترانسفورماتور

خارجی	داخلی
برخورد رعدوبرق	تخریب عایق
عملیات کلید زنی سیستم	کمبود مهارهای سیم‌پیچی
اضافه‌بار سیستم	حرارت بیش از حد
خطاهای سیستم (اتصال کوتاه)	اکسیژن
	رطوبت
	وجود آلودگی جامد در عایق روغن
	تخلیه جزئی
	نقص طراحی و ساختار
	تشدید سیم‌پیچ

علاوه بر این خرابی‌های موجود در تانک اصلی، شکستگی در بوشینگ‌ها و تپ چنجرها و یا لوازم الحاقی به ترانسفورماتور نیز رخ می‌دهد.

الگوی خرابی ترانسفورماتورها همانند "منحنی وانی" شکل ۱-۱ است.

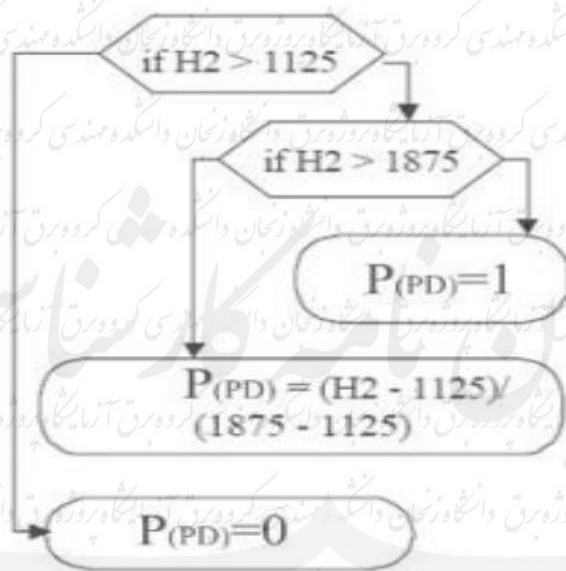
شکل ۱-۱: منحنی "وانی" ترانسفورماتورها

علاوه بر این طول عمر نرمال ترانسفورماتور، خطاهای دیگری نیز در ترانسفورماتور پیشرفت می کند که طول عمر نرمال ترانسفورماتور را کوتاه می کند و به خرابی های احتمالی منجر می شود. ترانسفورماتورهای قدرت در حالت کارکرد عادی قابل اطمینان بوده و دارای نرخ خرابی سالانه ۱ الی ۲ درصدی می باشند. پایان عمر ترانسفورماتور

معمولاً با کاهش قدرت مکانیکی عایق جامد در سیم پیچی مشخص می گردد. این ترانسفورماتورها در مرحله انتهایی منحنی وانی می باشند. نرخ خرابی افزایشی آن ها در طی چندین سال آینده پیش بینی می شود.

برآوردها نشان دهنده این موضوع هستند که ۵۱ درصد خرابی ترانسفورماتورها در ۴۵ سال اخیر به سبب عوامل زیر می باشد:

- ✓ رطوبت، آلودگی و افزایش عمر که سبب کاهش قدرت عایق داخلی ترانسفورماتور می گردد.
 - ✓ آسیب به سیم پیچ یا فشارهای شدید ناشی از اتصال کوتاه
 - ✓ آسیب بوشینگ های ترانسفورماتور به دلیل کاهش قدرت عایق داخلی
- پس از بررسی دلایل بروز خرابی، حال به علل عمده خرابی در ترانسفورماتورها می پردازیم.

شکل ۴-۸: طریقه محاسبه میزان احتمال وقوع تخلیه جزئی به وسیله روش مقادیر آستانه گازها (فازی شده)

نتیجه گیری

ترانسفورماتور اصلی ترین تجهیز تأمین برق در شبکه قدرت بوده و شناسایی عیوب احتمالی آن برای جلوگیری از زنجار و انسداد شبکه برق و کاهش هزینه های تعمیرات و نگهداری بسیار حائز اهمیت است. پس پایش وضعیت ترانسفورماتور به دلایل مختلفی صرفه اقتصادی و تجاری داشته و بایستی این پایش وضعیت به گونه ای ارزیابی گردد تا پیش از قطعی یا خرابی تشخیص داده شود. این شکست ها عموماً به دلایل الکتریکی، الکترومغناطیسی، حرارتی، عایقی و شیمیایی رخ می دهند و باعث لرزش و تولید گازها و واکنش و لجن و ... در داخل ترانسفورماتور می شود. پایش دائمی ترانسفورماتور، به عنوان ارزشمندترین عنصر شبکه برق رسانی، به منظور بهره گیری از مزایای آن در زمینه های مدیریت، بهره برداری، نگهداری و تعمیرات ترانسفورماتور همواره مدنظر بوده است. علیرغم کوشش های بسیاری که در زمینه شناسایی پارامترهای ضروری پایش و نحوه تأثیر آنها بر عملکرد ترانسفورماتور انجام شده است، مدل جامعی که مجموعه نیازمندی های کلیه مؤسسات و شرکت های درگیر با موضوع ترانسفورماتور را پاسخ دهد ارائه نشده است. هدف این پروژه معرفی مدلی برای پایش ترانسفورماتور و تحلیل وضعیت آن بوده است. ویژگی هایی که باید در مدل مطلوب پایش برخط ترانسفورماتور مدنظر قرار گیرد، ضرورت تشکیل مرکزی برای ارائه خدمات جامع در این حوزه را عیان می سازد. به همین منظور روش های بسیاری برای تحلیل پایش وضعیت ترانسفورماتور ارائه گردیده است که هر یک از این روش ها برای نوع خاصی از عیوب کار آرایبی بیشتری دارند. در تمامی مدارات

آشکار ساز این روش‌ها نیز معرفی گردیده‌اند که توسط این مدارات می‌توان نوع عیب ترانسفورماتور را تشخیص و در جهت بهبود و اصلاح آن گام برداشت. در بین تمامی این روش‌ها، تحلیل گازهای محلول در روغن (DGA) به‌عنوان بروزترین و کارآترین روش بوده که امروزه در بسیاری از آزمایشگاه‌ها جهت تست ترانسفورماتور استفاده می‌شود. همچنین در این تحلیل‌ها می‌توان از منطق فازی نیز استفاده نمود که موجب کارایی و بازده هر چه بیشتر

این روش‌ها و شناسایی دقیق‌تر هر نوع عیبی می‌گردد و تشخیص خطا را در شرایط مرزی نیز مهیا می‌کند. از آنجایی که می‌توان از روش‌های هوشمند مختلفی برای اهداف مشکوک استفاده نمود، در این پروژه به کمک منطق فازی، مطابق استاندارد معتبر، تشخیص عیوب عایقی مهم ترانسفورماتورها انجام گرفت و نتایج با یکدیگر مقایسه گردید. با توجه به نتایج حاصله و همچنین قیود اولیه، روش فازی پاسخ دقیق‌تری را ارائه نموده است. لیکن

از آنجایی که به دست آوردن قواعد فازی گاه‌ها مشکل و دشوار است اخیراً بیشتر از روش شبکه‌های عصبی برای تشخیص حالات مختلفی استفاده می‌شود.

مراجع

۱) ح. محسنی، «مهندسی فشارقوی الکتریکی پیشرفته»، انتشارات دانشگاه تهران، شماره استاندارد بین‌المللی کتاب ۲-۳۴۱۶-۰۳-۹۶۴، فروردین ۱۳۷۳، تهران، ایران

۲) ا. رحیم‌پور و ح. محسنی، «روش‌های نوین مانیتورینگ ترانسفورماتور»، انتشارات دانشگاه زنجان، ۱۳۸۵.

۳) مهدی رضایی "راهنمای آزمایش‌ها و تعمیر و نگهداری ترانسفورماتورهای قدرت" بر اساس استاندارد IEEE ۱۳۸۹.

۴) امیرحسین زائری، رحمت‌ا... هوشمند، محمدحسین کافی، "تعیین هوشمند خطا در ترانس‌های قدرت با استفاده از آنالیز گازهای غیرمحلول بر اساس استانداردهای مختلف با استفاده از منطق فازی"، فصلنامه علمی-

تخصصی مهندسی برق مجلسی، سال اول، شماره ۲، صفحه ۳۳-۳۸، پاییز ۱۳۸۶.

۵) میرزایی، ح، ر، اکبری، ا، جعفری، ع، م، و خارزی، م، "نسل جدید سیستم‌های اندازه‌گیری تخلیه جزئی و کاربرد آن‌ها در تشخیص نوع عیب عایقی تجهیزات فشارقوی"، نشریه مهندسی برق و مهندسی کامپیوتر ایران، سال ۷، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۸.

- ۶) مهدی بیگدلی، مهدی و کیلیان، ابراهیم رحیم پور، " بررسی روش های مقایسه تابع تبدیل به منظور تشخیص خرابی ترانسفورماتور، تهران، ۱۳۸۸ - برق بین المللی برق - ۱۳۸۸، تهران، تهران
- ۷) مرتضی اسلامیان، وحید نبئی، ابراهیم ولدخانی " ارزیابی وضعیت ترانسفورماتور با استفاده از آنالیز گازهای محلول در روغن " اولین نمایشگاه و کنفرانس بین المللی ترانسفورماتور، ۱۳۹۳.
- ۸) شرکت ایران ترانسفو، ۱۳۸۳، راهنمای ترانسفورماتورهای توزیع روغنی (۲۵ الی ۵۰۰۰ کیلوولت آمپر)
- 9) Belkasim, S. O, Shridhar, M, and Ahmadi, M. "Pattern Recognition with Moment Invariants: A Comparative Study and New Results," IEEE Trans. On Pattern Recognition, 24(12), 1117-1138, 1991.
- 10) Markalous, S.; Tenbohlen, S.; Feser, K., "Detection and location of partial discharges in power transformers using acoustic and electromagnetic signals", IEEE Transactions on Dielectrics and Electrical Insulation 2008
- 11) Rahimpour, E., Christian, J., Feser, K., Mohseni, H.: „Transfer function method to diagnose axial displacement and radial deformation of transformer windings“, IEEE Trans. Power Deliv., 2003, 18, (2), pp. 493–505
- 12)] Tenbohlen. S, S.Ryder. "Making Frequency Response Analysis measurement: a Comparison of the Swept frequency and Impulse Response Methods", Proceedings of 13th International Symposium on High Voltag Engineering, Delft, Netherlands, 2003.
- 13) Petkova Nikolina, Miadenov Valeri, Tsolov Angel, Nakov Petar and Bozukov Georgi, "Study and Analysis of Systems for Monitoring in Power Substations", 15th WSEAS international conference on Systems, Wisconsin, USA, 2011.
- 14) H. Bartley P.E William, "Analysis of Transformer Failures", International Association of Engineering Insurers 36th Annual Conference – Stockholm, 2003.
- 15) Dias G.A.D, Ostermaan R, Layher M.R, Gewher O.P, Correa S.M, Gazzana D, Tello M, dos Santos C.F.H and Santana B, "Transformer Management System", 5th

